హరణాయ సర్వజ్ఞ శ్రీవైఖానసాభిజనాగ్రేసర శ్రీశ్రీనివాసమఖీంద్ర వేదాన్తదేశిక శ్రుతిస్మృతిపురాణాదిసిద్ధం శ్రీవైఖానస మహిమానం గ్రంథతః ప్రకటీచకార.

ఇతి శ్రీరామభద్రదాసదాసస్య శ్రీ వైఖానసాత్రేయకులతిలక శ్రీవరదరాజసూరినందనస్య శ్రీకృష్ణాంబికాగర్భ సంభవస్య శ్రీవిఖనసా చార్య చరణారవింద స్మరణ జనిత శ్రీమన్నారాయణ పారమ్యావగమస్య సున్దరరాజాచార్యస్య కృతిషు శ్రీవైఖానస మంజరీ వ్యాఖ్యాయాం చంద్రికాఖ్యాయాం పూర్వభాగః.

శ్రీనివాసో విజయతేతరామ్.

గమనిక : ఈ గ్రంథము పూర్వభాగము మాత్రమే లభ్యమైనది. ఉత్తరభాగము లభ్యము కాలేదు.

శ్రీ సర్వతంత్ర స్వతంత్ర వేదాంత దేశిక

శ్రీనివాస దీక్షితేన్ద్ర చరిత్రము

పద్యం|| జయతిమతి మర్త్యశ్శ్రీనివాసోబుధేన్ద్రోవృషగిరినిరతాత్మా సాధువైఖానసాగ్ర్యః । కలిదురితవిహత్యైక్మాతలేయోఽవతీర్ణః కలయతి కుశలం స్వందర్శనంసంశ్రితానామ్ ||౧||

గద్యం|| అస్తిఖలు స్వస్తిప్రదోనృణాంధ్వస్తదురితో హరిమనోహరోవేఙ్కటగిరిః ||౨||

పద్యం||తచ్ఛాయామాశ్రయన్భూమౌస్వచ్ఛాగారమనోరమః। సప్రశస్తోగ్రహారోఽస్తివిప్రముఖ్యైరలంకృతః ||3|| అత్రకిల ||

శ్రీ వైఖానససూత్రివంశజలధౌప్రాప్తోదయశ్చన్ద్రవద్గోవిన్దార్య ఇతిప్రసిద్ధ విభవశ్శ్రీమాన్సుధీఃకౌశికః ।నిత్యం వేఙ్కటనాథపాదకమలద్వన్ద్వం సమారాధయన్ శ్రీవైఖానసచోదితేనవిధినాహృష్టోఽభవత్సన్తతమ్ ||౪||

అధీతీసర్వశాస్త్రేషుసుధీస్తీర్త్వాఽఽద్యమాశ్రమం। సతీంకాంచి దుదుహ్యాసాద్వితీయాశ్రమ మాప్తవాన్ ||౫||

ఉదారగుణసంపన్నైస్సదా రైస్స హశాస్త్రవిత్ । మతిమాన్ గృహిధర్మేషురతి మామోదనారతమ్ ||౬||

గద్యం|| నిరవద్యశీల స్సగోవిన్దాచార్యస్స్వాను రూపయా రుక్మిణ్యాఖ్యయా భార్యయా భగవదేకపరఃక్షిపన్ కాలం -- కదాచిదాత్మనోఽనపత్యతాం చిన్తయన్విమనా ఇవశర్వర్యాంశర్వాదిసర్వసుపర్వవన్ద్యమాన చరణారవిన్దం రమాకాన్తం భగవన్త మన్తఃకలయన్ గుణైరనల్పంతల్పమధిశయా నస్సమను బభూవనిద్రాసుఖమ్ ||౭||

అథప్రభాతప్రాయాయాం విభావర్యామార్యజనాగ్రేసరస్య గోవిన్దాచార్యస్య స్వప్న దశాయామస్వప్నైరప్యనధిగత స్వరూపోభగవాన్ భోగీశగిరివాస్తవ్యస్సన్నిహితో భూత్వా, వత్ససన్తానాభావజనితాం చిన్తాంజహీహి। ఎనైవ విళమ్బంమదంశేనప్రఖ్యాత వైభవోభవత స్తనూభ వోజ నిష్యతే మనుష్యతల్లజ ఇతి, వితీర్యవాణీమన్తర్దధే ||౮||

తస్మిన్నే వావసరేతదీయాద్వితీయాఽపిస్వప్నదశాయా మతిమనోహరం సుస్పర్శం కిమపినవ్యందివ్యం తేజస్స్వోదరంప్రవిశదివసాదరంనిరీక్ష్య, నిరవధికానన్దతున్దిలహృదయాశయనాదుదతిష్ఠత్ ||౯||

ప్రబుద్ధశ్చప్రబుద్ధజనాగ్రేసరో గోవిన్దార్యోభగవదవలోకనజనితహర్ష పులకాఞ్చిత శరీరస్సవిధేత్యక్తనిద్రాంభద్రామద్రాక్షీత్ ||౧౦||

తతస్తౌదంపతీపరస్పరం స్వస్వప్నవృత్తాన్తమాచఖ్యతుః ||౧౧||

అథసాగోవిన్దార్యకులమఙ్గళదీపికా గర్భలక్షణవతీబభూవ వికాసాత్త ప్రభాతామ్బుజనిభవదనా చకాసామాసతరామ్ ||౧౨||

త్రింశదుత్తరచతుస్సహస్రేషువ్యతీతేషుకలివర్షేషు సర్వజిద్వత్సరే తుఙ్గస్థేసవితరి తథాచన్ద్రేచ, వైశాఖే ప్రాజాపత్యేనక్షత్రేశ్లాఘనీయే లగ్నేసాధ్వీసా ప్రాసవిష్టప్ర భూతగుణం కమపిపుత్రంభువనమిత్రమ్ ||౧3||

యఃఖలునామ్నాశ్రియాచ శ్రీనివాసఇతివవృధేసవృధేతరజన్మా సన్మానస కమలార్యమా ||౧౪||

సమైధతచాస్యమేధావల్లరీ రమావల్లభతదితరదుర్లభప్రసాదామ్బుల హరీసేచనా, సకలజనలోచనాసేచనకస్సకలానిధిరివ కలాస్సకలాఃకలయాంచ కారచేతసి, సబభూవసమస్తనిగమనిధిః, సుగమఏవాసీదస్య షడ్దర్శనీరహ స్యార్థమార్గః, సరసకవితాబాలాలీలాసాధోఽసాధోరణీం కాళిదాసాదీనాం ప్రపేదే, ఖనతిస్మశ్రీవైఖానససంమానసే, స్వతన్త్రమాసీత్తస్యపాఞ్చరాత్రాది తన్త్రం, నిస్తన్త్రోఽయమమం స్తమన్త్రశాస్త్రమశేషం, నిరతోఽభవద్భరతమునిదర్శనేచ, అవిగీతపథచారీసపరిశీలసంగీతం, మూర్ధన్యోఽభూద్ధన్యాఽయంధ్వనివేదినాం, అగ్రసరస్సరసహృదయానామాసీత్, అగణయద్గణనశాస్త్రరహస్యం, నాజనితస్య వియోగోయోగవిద్యాయాః, భూషయామాసనిరవశేషందేశభాషాః, అసాధారణీ తస్యాలేఖ్యధోరణీ, పహిమహితమనీషః ప్రథతేస్మవృథివ్యాం సర్వతన్త్రస్వతన్త్ర ఇతి ||౧౫|| ||తతః||

పద్యం || వేదాన్తవేద్యఃపురుషః పురస్తాత్ప్రాదుర్భవన్ భవ్య గుణంతమూచే | వేదాన్తశాస్త్రార్ణవపారదృశ్వన్హేదాన్తవేదాన్త గురుస్త్వ మాసీః ||౧౬|| ||ఇతి||

గద్యం || ఏవంశ్రీవేఙ్కటేశ దివ్యాజ్ఞా లబ్ధవేదాన్త దేశికాభిఖ్యస్సుధీ ముఖ్యస్సప్తభిః పాకయజ్ఞైరవిర్యజ్ఞైస్సోమయజ్ఞైశ్చయజ్ఞోవై విష్ణురితి శ్రుతిబోధితయజ్ఞపురుషభావంనారాయణమారాధయామాస, తత శ్శ్రీనివాస దీక్షితవే దాన్తదేశికఇతిదిశిదిశిప్రతీతోఽభవత్||౧౭||

అశిశ్రియన్ శ్రీనివాసారాధనరతమనవరతంసాధవః, బిభ్యతిస్మ తస్మాత్కేసరిణఇవ కుదృశఃకరిణఇవసర్వే, అకుర్వన్న ఞ్జలింతస్మైపతఞ్జలిర యమితిశాబ్దికాః, ప్రాణంసిషుః కణాద ఇతినైయాయికాః, మేనిరేజైమినిరితి మీమాంసకాః, అరాధయన్ బాదరాయణఇతివేదాన్తినః, మేనిరేవ రాహమిహిర ఇతిజ్యోతిర్విదః, అవన్దన్తవిఖనాఇతివైఖానసాః, అఞ్జన్తిస్మ విరిఞ్చఇతివైదికా, మన్వతేస్మమనురితిమనుజాధిపాః, అవయన్తిస్మ వాల్మీకిరితికవయః, ఆరాత్సుర్నారద ఇతినారాయణపరాః, అనన్దన్ననన్త గుణఇతి పరమైకాన్తినః, అభిజగ్ము ర్వాహటఇతిచికిత్సాపటవః, అవందిషురగస్త్య ఇతిమాన్త్రికాః, తుష్టువుస్త్వష్టేతి శిల్పినః, ప్రశశంసుర్భరతఇతినృత్తవిద్యారతాః, ఉపావాత్సు ర్వాత్స్యాయనఇతిభోగినః, అచిత్రీయ న్తచిత్రాజ్గద ఇతిగాయకాః, అశుశ్రూష న్తసూత ఇతిపౌరాణికాః, అశ్లాఘన్తశుక ఇతివశినః, ఆహ్లాదయన్ కాళిదాసఇత్యాలఙ్కారికాః, అయాచన్తసన్తానఇతియాచకాః ||౧౮||

అథతస్యకృతీరుపలబ్ధాదర్శయామః, వ్యాఖ్యాం వాల్మీకస్య శ్రీమద్రామాయణస్యప్రాణైషీత్, యస్యాం దృష్టాయాంజ్ఞాయేతతస్య సర్వవిద్యానైపుణీ, విశేషేణాలంకారికచూడాలంకారమణిత్వం. యద్యపిసాసాం ప్రతంనావల్ పాకపర్యంతప్రదేశోऽన్తర్హితాకస్య చిద్వైష్ణవ స్యావసథే, తథాऽపితన్ముఖాదవగచ్ఛామస్తదీయచాతురీం, హన్తైవంకే చిత్పణ్డితమ్మన్యా స్సర్వసహృదయజనేనాస్వాద్యంవస్తునిగూహన్తి ||౧౯||

అథశ్రౌతవిషయప్రాయశ్చిత్తవిధాయకగ్రన్థస్తేన విరచితఇత్యవగచ్ఛామః, సహిశ్రీనివాసదీక్షితీయఇతి శ్రౌతపరైరుచ్యతే, యత్రతేనస్వస్యసర్వశ్రౌతపరిజ్ఞానం ప్రకాశితమ్ ||౨౦||

అథసతిథినిర్ణయకారికాంకృతవాన్,యత్రతదీయగణితజ్ఞ తా విజ్ఞాయతే, సాహ్యాధునికైస్సాధుభిర్ముద్రితాచరతి ||౨౧||

విపశ్చిదేషవిదధేవేదాన్త సూత్రభాష్యమ్, యల్లక్ష్మీ విశిష్టాద్వైత నామభాష్యమస్తీతి చిరాద్విద్వత్కర్ణమవతీర్ణమపినోపలేభే, తదిదాంప్రతమ స్మాభిః కృచ్ఛ్రేణోపలబ్ధంముద్రితంచ, యత్ఖలునాతి విస్తరం నాతిసంక్షిప్తంచ తచ్చభాష్యం యథామత్యస్మాభిదర్పణా ఖ్యేనవ్యాఖ్యానేనభూషితం, యస్మిన్ శ్రీవైఖానసభగవచ్ఛాస్త్రవిధయాలక్ష్మీ విశిష్టపరమాత్మా నారాయణోభక్త్యాధ్యాన జపహూమోపస్కృతేనార్చనేనసముపాస్యః, తథావిధోపాసనమేవామోదాది భగవల్లోకేషు వైకుణ్ఠావాప్తిరూపసాయు జ్యోపాయఇతినిరణాయి, తత్రవిషయె బహూనిశ్రుతిస్మృత్యాదిప్రమాణాన్యుదా హృతాని ||౨౨||

అథశ్రీవైఖానసప్రసిద్ధ పారమాత్మికోపనిద్భాష్యంతేన భాష్యకారేణ ప్రణీతం, యత్ర లక్ష్మీనారాయణయోపారమ్యంలక్ష్మ్యాః పురుషకారత్వం భరన్యాసాది కంచ నిరూపితమ్, తదన్తేప్రస్గజెనవైఖాన సమహిమమఞ్జరీరచితా ||౨3||

అథసవ్యాచఖ్యౌ విస్తరేణశ్రీవైఖానససూత్రం, యత్రతస్యసమస్త వేదార్థవేదితా సర్వస్మృతిజ్ఞతాऽష్టాదశ సూత్రనిష్ణాతత్వం ధర్మశాస్త్ర మర్మజ్ఞతాऽన్యచ్చ పాణ్డిత్యం ప్రకటీభవతి, తత్రాదౌదశభిర్హేతుభిర్వై ఖానస సూత్రస్యసర్వసూత్రోత్కృష్టత్వం తత్సూత్రిణాం సర్వబ్రాహ్మణోత్కృ ష్టత్వం చస ప్రమాణంప్రదర్శితమ్ ||౨౪||

కిఞ్చ|| శ్రీమద్వేఙ్కటనాథవేదాన్త దేశికస్తదనన్తరకాలావిర్భూత ఇతిజ్ఞాయతే, కుతఇతిచేత్, తేనహిమహతాసజ్జనసంభవాఖ్యోగ్రన్థః ప్రణీతో ऽస్మత్సకాశేऽన్యత్రచవర్తతే, యత్రశ్రీవైఖానసోత్పత్తి ప్రకారస్తన్మహిమాచదరీ దృశ్యతే, తత్రససర్వవిదపి, "తస్యయన్మాగ్ంసమాసీత్, తతోऽరుణాకేతవోవా తరశనాః, ఋషయఉదతిష్ఠన్, యేనఖాః, తేవైఖానసా" ఇతిశ్రుతే "రన్యైఃప్రాక్త వైరుక్తమర్థంవిలిఖ్యతత్రాపరితుష్టస్సన్‌తత" స్సజ్జనగృహీ తార్థస్తు" ఇత్యారభ్య శ్రీశ్రీనివాసమఖివేదాన్త దేశికేనమహిమమఞ్జర్యాదౌవర్ణితోయోऽర్థస్తం విలిఖ్య పరితుతోష ||౨౫||

అథదీక్షితవర్యేణ వైఖానససూత్రస్య వ్యాఖ్యానసఙ్గ్రహ రత్న మితికశ్చిద్గ్ర న్థోరచితోऽస్తి తత్రకశ్చిద్భాగోऽస్మత్కులమహత్తరైర్లిఖితోవర్తతే ||౨౬||

అథశ్రీవైఖానసమహిమా సమజానతామాజానమూఢానాం కేషాంచి త్పాఞ్చ రాత్రిణాం వాఙ్మద్రణాయనహినిర్నాన్యాయమను సృత్య శ్రుతి స్మృతి పురాణాదివచనైఃపాఞ్చరాత్రస్యావైదికత్వప్రతిపాదకా బహవోగ్రన్థాస్తేన ప్రణీతా స్తథాశ్రీవైఖానసస్యపరమవైదికత్వప్రతిపాదకాశ్చ ||౨౭||

కిఞ్చ || శ్రీవైఖానస భగవచ్ఛాస్త్ర విషయాశ్చసముత్పాదితాః, అథవా సర్వతన్త్ర స్వతన్త్రస్య శ్రీవేఙ్కటేశాంశసమ్భూతస్యకిమిదం గ్రన్థకరణమాశ్చర్యం, తదీయమాశ్చర్యమవదానంతుయథావిదితంకిఞ్చల్లిఖామః ||౨౮||

సపఞ్చమేవయస్యోపనీతః ప్రథమంనీతస్సన్నిధిం శ్రీవేఙ్కటేశసన్నిధి మారాద్ధుమారాధనరాద్ధాన్తవేదీ సాక్షాత్కృత్య ప్రాశుంపరమపురుషముప కణ్ఠేకణ్ఠేపుష్పమాలికాంధారయితుమశక్నువానస్తాతవినమేత్యబ్రవీత్ ||౨౯||

స్వారాధకవత్సలో వినీతవత్సలక్ష్మీవల్లభోవత్సమాలాంధారయర యాది తివ్యనంసీత్||3౦||

ఏవంధృతమాలం తమాలశోభం వైఖానసకుల దైవతం ముదైవతం నిషేవ్య సేవాపరాఃపరమాశ్చర్యసముద్రేన్యమజ్జన్ ||3౦||

అన్యదిదం || అఘటితఘటనపటుస్స్వటుర్ఘటితకవాటంకవాటవక్షసే శ్రీవత్సలక్ష్మణే మహాహవిర్న్యవేదయత్, తస్మిన్పరమాత్మని యథాపురం పురతోనిహితం హవిశ్చక్షుషాప్రతిగృహ్యాసుహితేఽపిమహితస్సహి తత్రాపరితోషా త్పునస్తాత భవతాసర్వమిదం భోక్తవ్యమితితముక్తవాన్ ||3౨||

సభక్తపరాధీనస్తదుక్తిసంసక్తహృదయోదయాళుఃకిఞ్చిత్సావశేషం శేషాద్రి పతిర్బభుజే అవశిష్టంసలక్ష్మీ విశిష్టశ్శిష్టంతమభోజయత్ ||33||

అథసముద్ఘాటితేకవాటేశుభాజనాభాజనేషు భగవత్పరివారభూత దేవనివేదనాయకేవల మవశేషితం హవిర్విలోక్యకృతాహారతయా పుష్టోదరం సాదరంతం శుభచరితం నిరీక్ష్యఆయుష్మన్ కిమిదం హవిస్త్వయైవ భుక్తమిత్యప్రాక్షుః ||3౪||

ఆహచసమర్ఘాతాతేనచేతి, తదావిస్మితాజనాస్తదవశిష్టస్యహవిషః పరివారేభ్యో నివేదనేసంశయమాపన్నాఃపన్నగపతినగపతిందధ్యుః, తదానీముద జృమ్భతకా చిద్విహాయస్థలేవాణీ ||3౫||

తథ్యంవదతివత్సః మయావాత్సల్యాద్వత్సేయథాభుక్తమిదం, అథమ ద్యచనాదరేణవత్సేనచతథా, శిష్టమిదంనిస్సంశయందేవేభ్యో నివేద్యతా మితఃపరంచ మయాద్వృగ్భ్యాంస్వీకృతేహవిషిఘటితేకవాటే సన్నిహిత ఏవవైఖాన సైర్యథేప్సితంభోక్తవ్యమహంహిభక్తైరర్పితంహవిః ప్రథమంచక్షుషా ప్రతిగృహ్య పశ్చాదర్చ కరసనామధిష్ఠితోభునజ్మి, తదనంతరం మత్పరివార భూతేభ్యో దేవేభ్యో నివేద్యతామస్మిన్మమనిర్దేశేయోముగ్ధోవిఘాతంకరిష్యతి, సమే ద్రోగ్ధా స్యాదితి ||3౬||

ఇత్థంభగవదాజ్ఞాంవిజ్ఞాయ విజ్ఞాస్సమతుష్యన్, తతఃప్రభృతి ప్రవర్తోఽయం భగవదాజ్ఞాకల్పితస్సదాచారస్సాంప్రతమప్యాచర్యతే, శ్రూయతే చాయమాచారోనయుక్త ఇతిమత్వాకశ్చిత్పణ్డితమ్మన్య ఏవంనిరుధ్యభగవతః క్రోధ విషయోఽభూదితి ||3౭||

ఏవంవిధాస్తస్యవృత్తాన్తాబహవోగతాః కిమధికేనేతివిరమ్యతే ||3౮||

అఖణ్డయదయంపణ్డితమణ్డలీమణ్డనభూత, పాషణ్డ మతం, సౌగతమ సౌగతప్రథమ శమయత్ | అసాధయద సావసాధుమతధ్వంసీ భగవద్విగ్రహా రాధనం మోక్షసాధనమితి | అబోధయద్ద్వైవి కేనవిధినాఽర్చ నంసజ్జన కార్యమితి | ప్రాచీకశక్తేశనఏవజగతకారణమితి | ఖ్యాపయతిస్మవైఖానస సూత్రం

వైఖానాపరనామకనారాయణపరమితి శ్రీవైఖానససూత్ర విహిత విష్ణుబలి కర్మసిద్ధచక్రాఙ్కనప్రపదనావైదికావైఖానసాఆదివైష్ణవా గర్భవైష్ణవా స్స్వసూత్ర విహితసంస్కారప్రాప్త వైష్ణవతయానిసర్గ వైష్ణవా అత ఏవతత్సూ త్రిణ స్సర్వేభగవదేకపరాదృశ్యన్త ఇతిశృఙ్గగ్రాహికయాప్రాదర్శయత్ ||౩౯||

పద్యం || కృపాలవాద్యస్యజగజ్జయీస్యాదపాంనిధేరాత్మభవాప్రియస్య | తదంశభూతస్సజహారదుర్ధీమదం మహాత్మేతికిమత్రచిత్రమ్ ||౪౦||

మదంశభూతో మహతాం మహీయాన్మదంశమంనేష్యతి ధుర్మతీనాం| ఇతిన్యధాద్యత్రహరిః ప్రసాదంనతిర్మమేయంగురవేఽస్తుతస్మై ||౪౧||

ఇలత్తూర్గ్రామవాస్తవ్యవరదాచార్యసూనునా | మయాసున్దర రాజేనమయాదారతతో హరే ||౪౨||

నిర్దేశాచ్ఛ్రీనివాసాఖ్యవేదాన్తాచార్యయజ్వనః | గురోఃప్రదర్శితం వృత్త మపురోభాగినాంముదే ||౪౩||

గురవేజగతాంస్వర్గతర వేని ఖిలార్థినామ్ | శ్రీ శేషగిరినిష్ణాత శ్రీనివాసాయమఙ్గళమ్ ||౪౪||

సున్దరరాజభట్టాచార్యకృతశ్రీముఖమ్

భోభోశ్రీనరసింహపణ్డితమణి శ్రీశ్రీనివాసాభిధౌ ధీమన్తౌవిఖనోమునీన్ద్ర విహితానుష్ఠానబద్ధాదరౌ |

నిత్యం స్వప్రతిభావిశేషవిదితాశేషత్రయీ దర్శనౌనత్వాసున్దర రాజదాస ఇహవాంకుర్వేఽద్యవిజ్ఞాపనమ్ ||౧||

ఇహకుశలీనవామిత్రైరహమాసేవామనుగ్రహాత్సే వాం | కుర్వన్రఘుపతి పదయోర్భవుకంభవతోర్ముహుర్వ్యజిజ్ఞాసే ||౨||

యద్యపిదిదృక్షమాణోవర్తే వదనేశుభోక్తిసంపన్నే | భవతోరహ మిహవశ్యోఽవశ్యంకరణీయకార్యభారస్య ||౩||

మత్వాఽత్రమాంవిధేయం |మత్వాసుమనోగు రోర్వ్యజేతారౌ | సదనమి దంచరణరజఃపూతంకృపయామయిద్రుతం క్రియతాం ||౪||

అద్యఖలు కేపివిఖనః కులజాతాహం తపండితమన్యాః | శాంకర మతానుషక్తాశ్శార్ఙ్గధరేద్రాగుదాసతే కుదృశః ||౫||

అన్యేఽత్రపాంచరాత్రం త్రపాంచరాత్రిందివంశ్రి తాహిత్వా | ఆత్మంభర యోఽన్య గురూన్ సమాశ్రయన్తేస తప్తముద్రాఙ్కాః ||౬||

నవిజానతేస్వసూత్రాశయమిహకుదృశఃకుశేశయాక్షపరం । నిర్గుణ శబ్దేన పరం సద్గుణశూన్యంచ మన్వతే బ్రహ్మ॥౭॥

అనుపమమశేషతన్త్ర స్వతన్త్రమామ్నాయమస్తకాచార్యం । శ్రీశ్రీనివాస మఖినంవిబుధంమన్యాప్తృణాయమన్యంతే ॥౮॥

అన్యేకచిద్విబుధామన్యంతేసర్వమస్మదీయమతం । శ్రీరామానుజ దృష్టాన్న భిద్యతేఽత్రేతితచ్చనాత్యుచితం ॥౯॥

శ్రీ శ్రీనివాసగురవోవైలక్షణ్యంతతఃపృథగ్గ్రంధైః । వైఖానసస్య విశదం కధయన్త్యేవస్వతశ్చమహిమానం ॥౧౦॥

భక్తింపరంహిమమతే మోక్షోపాయంమహాన్స యతిరాజః । విఖనా భగవాన్ ప్రాహచభక్త్యావరమస్యపూజనంపరమం ॥౧౧॥

బ్రూతేతద్దైవభగవాన్మోక్షోపాయం స్ఫుటంమరీచిశ్చ । సిద్ధాన్తయతిహిత ద్వచ్చుద్ధాత్మాశ్రీనివాసమఖిరాజః ॥౧౨॥

కధయతియతికులరాజోనపాంచరాత్రేత్రయీవిరోధఇతి । అధ్వరి రాజోస్మాకం సధ్వనితత్రాహతద్విరోధంహి ॥౧౩॥

అవిదితమహంతయావోన్యవేదయంనాహమద్యవిద్వాంసః । స్వావగతం మిత్రజనేని వేదనీయం హిసాధువాఽసాధు ॥౧౪॥

క్షంతవ్యోయంమంతుర్నంతాహంకశ్చిదత్రమంతవ్యః । విరళా భవాదృశో మేసరళాస్సదృశఃక్షితౌ సధర్మాణః ॥౧౫॥

ప్రతిపాలయామిభవతోః ప్రతివ్రతం చారువిద్వదవతంసౌ । ఏకాసి కాంచకంచిత్సమయంవాస్మాకమధికమాశాసే ॥౧౬॥

ఇతిశ్రీవైఖానసాభిజనదాసః

సుందరరాజ భట్టాచార్యః విరచితమ్

సంపూర్ణమ్

గర్భ వైష్ణవ ప్రదీపిక

సంకలనము :- శ్రీ అంగర పాపాచార్యులు

శ్లో॥ ప్రణమ్యపరమాత్మానం దేవకీపుణ్య సంచయం ।
వైఖానస మత ప్రౌఢివర్త తేశాస్త్రవర్త్మనా ॥

శ్లో॥ ఏషామాసీదాదివైఖానసానాం జన్మక్షేత్రం నైమిశారణ్యభూమిః ॥
దేవోయేషాం దేవకీపుణ్యరాశిః తేషాం పాదాంభోజయుగ్మంప్రపద్యే॥

శ్లో॥ ఏషామాద్యం వైష్ణవం సృష్టిరాద్యాఃశాఖాప్యాద్యా సూత్రమాద్యం జగత్యాం। తేషాం విప్రశ్రేష్ఠవైఖానసానాం పాదాంభోజంభావయామ్యంతరంగే ॥

శ్లో॥ ఫాలేదివ్యోర్ధ్వపుండ్రం కరకమలయుగె శంఖచక్రె సుహృద్యే ।
పాణిద్వంద్వే పరస్మిన్సులలిత వరదా భీతిముద్రే చరమ్యే ।
కంఠెపద్మాక్షమాలాం సురభిళతులసీమాలి కాంచోద్వహంతం।
వందేనారాయణస్యాపరవరవపుషం దివ్యవైఖానసార్యం॥

శ్లో॥ కాశ్మీరాగమె । అనిందితాచారమవస్యభాజ నందాస్యైక నిష్ఠంకరత్రయేణ। అనారతం శ్రీపతిపాదపద్మయోః భజామివైఖానసమాది వైష్ణవం ॥

శ్లో॥ అహమేవగురుస్తేషాం గర్భవైష్ణవ జన్మనాం ।
వైఖానసోద్విజఃకుర్యాత్సర్వ కర్మాణిపూజితః ॥

శ్లో॥ వైఖానసామమసుతా గర్భవైష్ణవజాతకాః ।
మచ్ఛరీరతయా చక్రచిహ్నైనినపృధగ్గురుః ॥

శ్లో॥ మద్భక్తియుక్తస్య మదౌరసస్య నిషేకకర్మాదివిరాజితస్య ।
వైఖానసస్యాన్నచతప్తముద్రాన్న మంత్రదీక్షానగురుర్మయా వినా ॥
శ్రీ వైఖానసెభృగుప్రోక్తెక్రియాధికారె। నముద్రాధారణం ॥

శ్లో॥ తేషాం గర్భవైష్ణవ జన్మనాం శ్రౌతస్మార్త విధాహారీర్ణాం
మత్ప్రసాదైక జీవినాం ।
శ్రీ వైఖానసే ఆనందసంహితాయాం సప్తమాధ్యాయే ॥

శ్లో॥ వైఖానసాహిమత్పుత్రా గర్భవైష్ణవజాతకాః । AS 17,15
తస్యాశ్చోదర గర్భాణాం అష్టమేమాసి సంభవే ॥
అహమేవస్వయం గర్భేమన్ముద్రాంధారయామ్యహం ।
భూమి సంస్పర్శనాదేవ సాముద్రాచతిరోభవేత్ ॥

శ్లో॥ భృగుః । నముద్రాధారణం తేషాంగర్భవైష్ణవ జన్మనాం ।
విష్ణువాక్యఖిలెనైవతేన చక్రాంకితామతాః ।

శ్లో॥ తథా భగవాన్ । వైఖానసామమసుతా గర్భవైష్ణవా ।
జాతకాః । తేషాం పృథక్చినిచక్రాదీనాం గురుర్నహి॥

శ్లో॥ సాలగ్రామేషుసర్వేషు గర్భేచక్రస్యధారణం। వైఖానసా నాం సర్వేషాం
గర్భేచక్రస్య ధారణం ।
భూమిసంస్పర్శ నాదేవసాముద్రాచతిరోభవేత్ ॥

ఇతి ఆనంద సంహితాయాం చతుర్ధ్వోధ్యాయః ।

సుందరరాజీయే । శ్రీభగవచ్ఛాస్త్రె మరీచప్రోక్తె ॥

శ్లో॥ వైఖానసానాం సర్వేషాం గర్భవైష్ణవజన్మనాం ।
నారాయణస్స్వయం గర్భెముద్రాంధారయతె నిజాం ॥

శ్లో॥ నముద్రాధారణం తేషాం గర్భవైష్ణవ జన్మనాం ।
తాపాది పంచసంస్కారక్రియానాహంతిమామకాః ॥
కృష్ణమారకృతాయాం ప్రౌఢవ్యంజికాయాం ॥

శ్లో॥ వైఖానసకులెజన్మయస్య విప్రస్య విద్యతే ।
నదీక్షానతపః కర్మవిష్ణోరారాధనం వినా॥
యధోపనయనాదగ్నౌసమిధా ధానమర్హతి ।
తధోపనయనాదేవద్విధినార్చన మర్హ॥

చిత్త మోగర్భచక్రస్యాన్యాన చక్రశ్చమధ్యమః ।
అధమోబాహ్యచక్రశ్చచక్రహీనోధమాధమః ॥

భృగుసంహితయందు

శ్లో॥ గర్భేమాస్యష్ట విష్ణుబలింకుర్యాద్యధావిధి ।
తస్మిన్దినెప్రవిష్టోహం గర్భేతస్యాశ్శిశుంప్రతి
మత్కరేషుస్థితం చక్రం శంఖంచై వతథైవచ। మత్కరేణైన కుర్వంతి
గర్భేతస్యాశ్శిశోర్భుజె । వైఖానసాది శాస్త్రీణస్యాదయం గర్భవైష్ణవః ॥

శ్లో॥ యస్యమేశ్రియందాతుమమితాంగర్భ ।ఏవకచక్రం ధారయామి
సచక్రవర్తీ భవతి ॥ ధృతోర్ధ్వపుండ్రః కృతచక్రధారీ విష్ణుం
పరంధ్యాయతి యోమహాత్మా ।స్వరేణమంత్రేణ సదాహృదిస్థితం
పరాత్పరం యన్మతోమహాంతం ॥ పాంచ రాత్రనిరాకరణె ।
నారాయణస్య పుత్రాణాం వైఖానసమనీషిణాం ।
గర్భాణామేవముద్రాస్యాత్తప్త ముద్రానయద్యతె ॥

వైఖానసమహిమమంజరి ॥

శ్లో॥గౌతమాదిమునీంద్రాశ్చవిష్ణ్వర్చనపరాయణాన్ ।
హరేః కటాక్షమాత్రేణ గర్భచక్రాంకనంయుతాన్॥

పాంచరాత్రేతు కర్తవ్యం తప్తముద్రాదికం స్మృతం ।
వైఖానసేన కర్తవ్యమితి పూర్వజశాసనం ।
అన్యోన్యసం కరెచైవ సర్వంభవతి నిష్ఫలం॥ ఇతిభృగుః.

యధాసామవేదబ్రాహ్మణె

శ్లో॥వైఖానసానా ఋషయ ఇంద్రస్య ప్రియాఆసన్ ॥

తా॥ వైఖానసులను మహాఋషులింద్రునకు ప్రియులైయున్నారు.

ఖిలశృతౌ

2. ధెనుర్వహారాణమదితిస్సురాణాం బ్రంహ్మాభూరాణం
విఖనోమునీనాం ॥

తా ॥ గోవులలో కామధేనువున్నూ, దేవతలలో అదితిన్నీ, నవబ్రహ్మలలో చతుర్ముఖబ్రహ్మయున్నూ, మునులలో విఖనసమునిన్నీ శ్రేష్ఠులని తాత్పర్యము.

ఖిలకాండె – శ్రీసూత్రేసర్వదైవత్యే

3. వైఖానసాయ । అత్యుతసగ్గ్రజాయ । తపోగ్రనిష్టాయచ
బ్రహ్మదర్శనేస్వాహా ॥

తా॥ బ్రహ్మదర్శనమందు తపోగ్రనిష్ఠులైన వైఖానసులకు నమస్కారము.

యజుర్వేదే

4. వైఖానస్యంపూర్వేహత్యా స్నుభవది ॥

తా ॥ సామములలో వైఖానసామమని వున్నట్టున్నూ అది అశ్వమేధ యాగములో పూర్వదినమందు గానం చేయవలసి వున్నట్టున్నూ స్పష్టము గదా, వైఖానసులు పూజ్యులని వేరేజెప్పవలెనా.

అశ్వమేధికె

5. వైఖానసోవిష్ణుసుతస్సదా విష్ణ్వర్చనేరతః తస్యాస్తిమ హతి
శుద్ధిస్వర్ణస్యేన హిసర్వదా ॥

తా ॥ వైఖానసులు విష్ణుపుత్రులనిన్నీ యెల్లప్పుడు విష్ణ్వారాధన యందె అసక్తిగలవారనిన్నీ వారు సువర్ణంవలెనే మిక్కిలి పరిశుద్ధులు.

పాంచరాత్రేపౌష్కరసంహితాయాం

6. విప్రావైఖానసాఖ్యాయెతె। భక్త్యాస్తత్వముచ్యతె। ఏకాం తినస్సునత్వస్థా
దేహాంతంనాన్యయాజినః। ప్రాప్నువంతిచ దేహాంతె
వాసుదేవత్వమబ్జజ ।

తా ॥ వైఖానస విప్రులు భగవంతుని ఏకాంతభక్తులు, ఎప్పుడు విష్ణునే పూజింతురు. సత్వగుణ ప్రధానులు అంత్యమున విష్ణుత్వమును పొందుదురు.

శ్రీరామాయణే

7. తత్రవైఖానసానామావాలఖిల్యాశ్చనామతః । అభ్యదాన త
కాకుస్థంరామంజ్వలిత తేజసం ॥

తా॥ వైఖానసులు వాలఖిల్యులు శ్రీరాముని సేవించిరి.

బ్రహ్మవైవర్తె

8. ధర్మాణాం వైష్ణవో ధర్మః । స్మృతీనాం మానవీస్మృతిః । విప్రాణాం
వేదవిదుషాంతథావైఖానసో వరః ॥

తా ॥ ధర్మములలో వైష్ణవ ధర్మమున్నూ స్మృతులలో మనుస్మృతిన్నీ వేదవేత్తలయిన విప్రులలో వైఖానసులు శ్రేష్టులు.

వారాహే

9. అశ్వత్థః కపిలా, గావః తులసీవైఖానసస్తథా । చత్వారో
మత్ప్రియారాజన్ తేషాంవైఖానసో వరః ॥

తా ॥ అశ్వద్ధవృక్షము కపిలగోవు తులసీవైఖానసుడు యీ నాల్గున్నూ భగవత్ప్రియమైన వస్తువులు. అందులో వైఖానసుడు ముఖ్యుడు.

వృద్ధయాజ్ఞ్యవల్కస్మృతౌ

10. వైఖానసోవైదికేషు బ్రహ్మనిర్దిష్టమాచరేత్
తంబ్రాహ్మణంతుదృష్ట్వైవసర్వపాపంవ్యపోహతిః ॥

తా॥ వైదిక శ్రేష్టులయిన వైఖానసులు బ్రహ్మనిర్దిష్టమయిన విష్ణు పూజను చేయుటకు అధికారులు వారిని చూచినవారికి సమస్త పాపములు పోవును.

వైష్ణవీంప్రతిమాం లోకేవిప్రం వైఖానసంతథా గంగాం
విష్ణు పదీం దృష్ట్వాసర్వపాపైఃప్రముచ్యతే ॥

తా॥ విష్ణుప్రతిమను విష్ణ్వర్చకుడగు వైఖానవిప్రుని విష్ణుపాదోద్భవి యగు గంగను చూచుటచేతను పాపములు పోవును.

కౌర్మే

11. మచిత్తామద్గతప్రాణమయి సంగతమానసాః
అనన్యశరణారాజన్ తస్మాద్వైఖానసాపరాః ॥

తా ॥ వైఖానసులు అనన్యశరణ్యులయి సర్వదా నాధ్యానము కలిగి యుందురుగాన శ్రేష్టులు.

శాంతిపర్వణే

12. మంత్రాణాంచసహస్రేభ్యో ।బ్రహ్మచారీవిశిష్యతే। బ్రహ్మ
చారీసహస్రేభ్యోనిత్యయా జీవిశిష్యతేనిత్యయాజీ సహస్రేభ్యో
సోమయాజీవిశిష్యతే। సోమయాజీసహస్రేభ్యో సర్వవే
దాంతపారగః ।వేదాంతగ సహస్రేభ్యో । విష్ణుభక్తోవివిష్యతే।
విష్ణుభక్త సహస్రేభ్యో విప్రోవైఖానసోవరః ॥

తా॥ వెయ్యి వేదమంత్రముల కన్న బ్రహ్మచారి గొప్పవాడు. వెయ్యిమంది బ్రహ్మచారులకన్నా నిత్యయాజి గొప్పవాడు. వెయ్యిమంది నిత్య యాజుల కన్నా సోమయాజి గొప్పవాడు, వెయ్యిమంది సోమ యాజులకన్నా వేదాంతి గొప్పవాడు, వెయ్యిమంది వేదాంతుల కంటే విష్ణుభక్తుడు గొప్పవాడు. వెయ్యిమంది విష్ణుభక్తుల కంటె విష్ణ్వర్చనుడైన వైఖానస విప్రుడు గొప్పవాడు.

పురాణాంతరే

13. యత్రవైఖానసా విప్రాయత్ర సంతిగవాంగణాః ।
యత్రబిల్వాః పలాశాశ్చ తత్రసన్నిహితోహరిః ॥

తా ॥ వైఖానస విప్రులు గోవులు బిల్వములు మోదుగులు వున్నచోట భగవంతుడు సన్నిహితుడై వుండును.

బృహదన్నారదియే

14. జగత్పవిత్రాస్తే నిత్యాః విష్ణుమభ్యర్చయంతియే ।
దుర్వృత్తావాసువృత్తావా పూజనీయా విశేషతః ॥

తా॥ విష్ణునర్చించువారు లోకపావనులు వారు యెట్టి ప్రవర్తనము కలవారైనను పరమ పూజ్యులు.

హారీతః

15. తస్మాత్తే శుద్ధసత్వస్థా శుద్ధా వైఖానసాస్మృతాః ।

తా॥ గనుక సత్వగుణ సంపన్నులైన వైఖానసులు పవిత్రులని చెప్పబడిరి.

గౌతమియే

16. వైఖానస విధానజ్ఞస్తత్వాత్మార్థవ్యవస్థితః ।
సూక్ష్మాత్సూక్ష్మమవాప్నోతి । పరంబ్రహ్మాణమవ్యయం ।

తా ॥ తత్వార్థజ్ఞానము కలవాడయి భగవత్పూజావిధానమును తెలిసిన వైఖానసుడు సూక్ష్మస్వరూపుడయిన పరబ్రహ్మను పొందును.

అరణ్యపర్వణిః

17. రోమశః ॥ ఖ్యాతంచ సైంధవారణ్యం మునిబృందనిషేవితం ।
పితామహసరః పుణ్యంపుష్కరం నామభారత ।
వైఖానసానాం సిద్ధానామృషీణా మాశ్రమప్రియం ॥

తా ॥ రోమసుడు ధర్మరాజుకు సైంధవారణ్యం ముని పుష్కర సరస్సును వైఖానసుల ఆశ్రమమును గూర్చి వక్కాణించెను.

అన్యత్ర

18. ఏతచ్చంద్రసరోనిత్యం మర్చయంత్యృషయస్తథా ।
వైఖానసప్రభృతయో వాలఖిల్యాస్తథైవచ ॥

తా॥ యీ చంద్ర సరస్సును వైఖానసవాలఖిల్యాదులు అర్చించుదురు.

గారుడే

19. కౌషీతకీనాం హోతౄణాం గ్రామత్రయమకల్పయత్ ।
అకల్పయచ్ఛత గ్రామాన్ వైఖానస మహాత్మనాం ॥

తా ॥ కౌషీతక శాఖాహెతలకు మూడు గ్రామములున్ను, మహాత్ములయిన వైఖానసులకు నూరు గ్రామములున్నూ యిచ్చెను.

పారమేశ్వరే త్రయోదశాధ్యాయే । పవిత్ర వినియోగావసరే ॥

20. పూజయేదాప్తపూర్వాంశ్చయతి పూర్వాంస్తపస్వినః ।
పంచవైఖానసాంశ్చైవ విప్రాదీంశ్చతురస్తధా । పంచ
యోగరతాద్యాంస్తు తథాన్యాన్ వైష్ణవాన్ద్విజాన్ ।
ఏకాయనీయశాఖోక్తత హోతౄణాం ప్రథమంతతః ॥

తా ॥ ఆప్తులగు యతులను, తపస్సంపన్నులను, పంచవైఖానసులను, నలుగురు విప్రులను, పంచయోగీశ్వరులను, యితర వైష్ణవ ద్విజులను పూజించెను. వారిలో వైఖానసులను ముందు పూజించెను.

సాత్త్వికేషు సదాధిక్యం పూజనంమమనారద । విద్ధివైఖానసే
దత్తందానం బ్రహ్మవిదోయధా ॥

తా ॥ సాత్త్వికులయిన వైఖానసులయందు నా పూజ అధిక్యమును పొందుచున్నది. వైఖానసులకు చేసిన దానము బ్రహ్మవేత్తలకు చేసిన దానము వంటిది.

వాశిష్ఠ రామాయణే

21. కృతాభిషేక సంతుష్ట సామాత్యస్సుహృజ్జనః । పూజయా
మాసధర్మాత్మారామో వైఖానసాన్మునీన్ ॥

తా ॥ శ్రీరాముల వారు పట్టాభిషేకానంతరము మంత్రిమిత్రాదుల తోటి సభయందు వైఖానసులను పూజించెను.

శాండిల్యస్మృతౌ

22. యేపావయంతిధరణీం చరణైః పాంచకాలికైః । దర్శనాత్
స్పర్శనాత్తేషాం కృతార్థాస్సర్వజంతవః ॥

తా ॥ చరణస్పర్శముచే భూమిని పవిత్రముచేయు వైఖానసుల దర్శన స్పర్శనాదుల వలన సమస్త జంతువులు కృతార్థులౌను.

22. ఇజ్యామధ్యేతధాహోమేయోగేచ జపకర్మణి । అగతంపంచ కాలజ్ఞం
సంపూజ్యైవాచరేత్పరం । అచ్ఛిద్ర పంచకాలజ్ఞస్సవిప్రస్తారయిష్యతి ॥

తా॥ యితర వ్యాప్తిలేక నియమముతో నిరంతర తైలధారగా నాచరించవలసిన యాగమము హోమము యోగము జపము వీనిని ఆచరించుచుండగా వైఖానసులువచ్చిన యడల వారిని పూజించి తన కృత్యమును పూర్తి చేసుకొనవలెను.

ఛాందోగ్యే

23. యేఽర్చయంతి సదావిష్ణు నారాయణ మనామయం ।
తానర్చయంతివిబుధా బ్రహ్మాద్యాదేవతాగణాః ॥

తా॥ ఎల్లప్పుడు శ్రీ మన్నారాయణుని పూజించువారు సురబ్రహ్మాది దేవతలకు పూజ్యుడు.

యేఽర్చయంతిసదావిష్ణుం నతేప్రకృతి మానవాః విష్ణులోక
పరిభ్రష్టాస్తే దేవానాత్రసంశయాః

తా॥ ఎల్లప్పుడు విష్ణును పూజించేవారు సామాన్య మానవులుగారు. విష్ణు లోకమునుంచి వచ్చిన దేవతలు సందేహంబులేదు. వారు విష్ణు లోకమునుండే జారిన దేవతలు.

శ్రీ మదారణ్యకాండే

24. శరభంగేదివంప్రాప్తే మునిసంఘాస్సమాగతాః ।
అభ్యధావతకాకుత్స్థం రామంజ్వలితతేజసం
వైఖానసావాలఖిల్యాస్సంప్రక్షాళామచిపాః ॥

తా॥ శరభంగమహముని పరమపదించినప్పుడు వైఖానసులు వాల ఖిల్యులు సంప్రక్షాళులు, మరీచిపులు మొదలయిన మునులు రామ దర్శనార్థమై వచ్చిరని వున్నది.

బ్రహ్మాండపురాణే

25. అగ్నిర్వైఖానసంసూత్రం విష్ణుర్వేదాశ్చ శాశ్వతాః ।
గాయత్రీ వైష్ణవావిప్రాస్సప్తైతేతి పవిత్రకాః॥

తా॥ అగ్నివైఖానససూత్రం మహావిష్ణువు వేదములు గాయత్రి విష్ణుభక్తులు విప్రులు వీరు యేడుగురు మిక్కిలి పవిత్రులు.

బ్రహ్మాండపురాణే

26. వైఖానసస్య సూత్రస్యఅగ్నే శ్రామణకస్యచ । నారాయణస్స వేదస్య
మాహాత్మ్యం నావబుధ్యతే ॥

తా॥ వైఖానస సూత్రము యొక్కయు తత్సూత్రోక్తమయిన శ్రమణికాగ్ని యొక్కయు నారాయణమను వేదభాగముయొక్క మహత్మ్యము తెలుసుకొనుటకు ఆవశ్యకము.

27. యధాసర్వేషువేదేషు సామవేదః ప్రశస్యతే । తధాసూత్రేషు సర్వేషు సూత్రమే తత్ర్పశస్యతే ॥

తా॥ వేదములు అన్నిటిలోను సామవేదం వలెనే సూత్రములు అన్నిటిలోను వైఖానస సూత్రము ప్రశస్తమయినది.

ఆనుశాసనికపర్వము 137 అధ్యాయే

28. ఇమేపరే మహాభాగావిజ్ఞేయాః పంక్తిపావనాః । యతయోమోక్ష ధర్మజ్ఞాయోగినశ్చరిత వ్రతాః । పంచకాలవిదో ముఖ్యాస్తథాభాగవతాః పరేవైఖానసాఃకుల శ్రేష్ఠా వైదికాచారశాలినః ॥

తా॥ యతులు మోక్షధర్మజ్ఞులు, యోగులు, వ్రతాచరణ పరాయణులు, పంచకాలజ్ఞులు, భగవద్భక్తులు, వైదికాచారసంపన్నులు. కులశ్రేష్టులు వైఖానసులు. వీరు పంక్తిపావనులు. ఏకాదశి నిర్ణయము.

కాలమాధవియ్యే ఉపోధ్ఘాత ప్రకరణే

29. వైఖానసాద్యాగమోక్తాదీక్షాం ప్రాప్తోహి వైష్టవః ॥

తా॥వైఖానసము మొదలగు ఆగమములుచేతను, దీక్షనుపొందినవారు వైష్ణవులు.

నవిద్యంతే ఖాని దుష్టేంద్రియాణియేషాంతేఽఖాః । యేనఖాస్తే వైఖానసాః ॥

తా॥ దుష్టేంద్రియములు లేనివారు నఖులుయెవరు. అట్టినఖులో వారు వైఖానసులు.

వృద్ధమనుః

30. వేదాంత వేదిభిర్విప్రై స్తద్వైఖానససూత్రిభిః । యాజయేద్యజ్ఞ పురుషం విష్ణుంరాజా జగద్ధితః ॥

తా॥ లోకహితుడగురాజు యజ్ఞపురుషుడగు విష్టువును వేదాంత వేదులగు వైఖానస సూత్రబ్రాహ్మణులచే పూజింపచేయవలెను.

శ్రీరామ చంపూప్రబంధము

31. ఉఖాయాంబ్రహ్మణోజఠరాగ్ని కుండె జాతత్వాదౌఖేయాః ॥

తా॥ బ్రహ్మయొక్క జఠరాగ్ని కుండమందు పుట్టినవాడగుటవలన ఔఖేయుడు.

శ్రీ వేంకటేశ్వర, అష్టోత్తర శతనామాధ్యాయే

31. వైఖానసముని శ్రేష్ఠపూజితాయనమోనమః । సింహాచలనివాసాయ శ్రీమన్నారాయణాయచ ॥

తా॥ వైఖానసముని శ్రేష్టునిచే పూజింపబడినట్టిన్నీ శ్రీమన్నారాయణు డైనట్టిన్నీ శ్రీనివాసునకు నమస్కారము.

శ్రీ వేంకటేశ్వర సహస్రనామాధ్యాయే

33. వైఖానసమఖారంభో వృషజ్ఞేయోవృషాచలః

తా॥ వైఖానస పూజకలిగినట్టిన్నీ దేవేంద్రునకు తెలియదగినట్టిన్నీ వృషభాచలమునకు అధిపతిఅయినట్టి శ్రీ వెంకటేశ్వరునకు నమస్కారము.

శ్రీరామాయణే అయోధ్యకాండే

34. తతోవైఖానసంమార్గం ఆశ్రితస్సహలక్ష్మణః । వ్రతమా దిష్టవాన్ రామః సఖాయంగుహమబ్రవీత్ ॥

తా॥ తరువాత శ్రీరామచంద్రమూర్తి విఖనసప్రోక్తమైన సూత్ర ప్రకారం ఏర్పడిన వానప్రస్థాశ్రమమును స్వీకరించి స్నేహితుడగు గుహునితో పలికెను.

పాంచరాత్రే । ఆత్మసంహితాయాం ॥

35. మహాభూతేన భూతేన వ్యాప్తం విఖన సాజగత్ । తమేవ శరణంగచ్ఛ జగత్కారణమవ్యయం ॥

తా॥ జగత్కారణుడు అవ్యయుడునగు నతనినే శరణుపొందుము.

అనుశాసనికే

36. తధాగ్నేస్తస్య భస్మభ్యోబ్రహ్మర్షిగణ సమ్మితాః ।
వైఖానసాసముత్పన్నస్త పశ్శృతగుణే ఘ్నవః ॥

తా॥ ఆ ఆగ్నిహోత్రుని భస్మమునుండి బ్రహ్మర్షి సమ్మితులును తన శ్శాస్త్రములయందిచ్చ గలవారులును వైఖానసులు అయిన శాలఖిల్యాదులు పుట్టిరి.

వైద్యనాధదక్షితియే వర్ణాశ్రమాచారకాండేవాన ప్రస్థాశ్రమవిధౌ ।
మనుస్మృతౌ సవ్యాఖ్యాయాం షష్ఠోధ్యాయే ॥

37. పుష్పమూలఫ లైర్వాపికేన లైర్వర్తయేత్సదా, కాలపక్వైస్స్వయం
శీర్ణైః వైఖానస మతేస్థితః ॥

తా॥ విఖనసఋషి ప్రోక్త శాస్త్రో వలంబులగు వానప్రస్థులు కేవలము పుష్పములు ఫలములు దుంపలు మొదలయిన వాట్లచేతను దేహయాత్ర నడుపవలెను. యిది కాలపక్వములై వాట్లంతట అవి వ్రాలిననైన పుష్పములు ఫలములచే దేహయాత్ర నడుపవలెను.

పుష్పమూల ఫలై రేవవా కాలపక్వైర్స్వయం పతితై జీవేత్ ।
వైఖానసా వానప్రస్థాః తద్ధర్మ ప్రతిపాదక శాస్త్రదర్శనస్థితః ।
తేనైతదుక్తం అన్యదపి వైఖానస శాస్త్రోక్తం ధర్మమనుతిష్ఠేత్ ॥

38. వైఖాన సేషువేదేషు తులసీకాననేషుచ । క్షీరాబ్ధౌ చరమాయాం
చమన్మూర్తిః సుస్థిరంస్థితా ॥

తా॥ వైఖానసుల యందున్నూ వేదములయందున్నూ తులసీ బృందావనముల యందున్నూ క్షీరసముద్రమందున్నూ లక్ష్మీ అమ్మవార్ల యందున్నూ నామూర్తి స్థిరముగా వుంటుందని భగవంతులు ఆనతి యిచ్చినారు.

39. శ్రీ బ్రహ్మయోనిశతం ప్రాప్య బహుజన్మతపఃఫలాత్ । వైఖానసత్వం
ప్రాప్నోతియస్సచ శ్రేష్ఠోమదంశజః ॥ విఖనసమునినాప్రోక్త
వైఖానససూత్రం తద్విధినావర్తత ఇతి వైఖానసః ॥

40. వేదానాంవ్యసనాత్పూర్వం ప్రాగ్రూపం మిశితంతుయత్ ।
తాంతు వైఖానసీంశాఖాం ఇతి వేదవిదోవిదుః

వేదవిభాగమునకు పూర్వము యీవైఖానసశాఖ మిళితముగా వున్నదని వేదవేత్తలు చెప్పియున్నారు.

వేదవత్వ నిరూపిణే

41. అమ్నాయే తైత్తిరీయస్య పంచకాండాత్మికా తు యా ॥
తాంతు వైఖానసీంశాఖాం బృవతే బ్రహ్మవాదినః ।

తా॥ వేదముయొక్క బ్రాహ్మణం అయిదు కాండములుగా నున్నవని వైఖానసశాఖ కూడ దానిలోదే అని తైత్తిరియ్యమని కూడా అర్థములు.

ఆనంద సంహితాయాం తృతీయోऽధ్యాయే

42. విష్ణుంపూజకో ధీరో వర్ణానాం బ్రాహ్మణో గురుః ।
బ్రాహ్మణేష్వపి పుణ్యాత్మా శుద్ధో భాగవతాగ్రణీః ।
అస్నాతోऽప్యశుచిర్వాపి శుద్ధో వైఖానసః స్మృతః ।
నవై విష్ణు కళాజ్జాతః । ప్రత్యక్షపరమేశ్వరః ।

తా॥ విష్ణువును పూజించేవారు ధీరులని బ్రాహ్మణ శ్రేష్టులని భాగవతోత్తములని వారు విష్టువుయొక్క కళవల్లను పుట్టినవారని ప్రత్యక్షముగా భగవత్స్వరూపులని తాత్పర్యము.

వృషగిరిమాహాత్మ్యే

43. అంతః ప్రవిశ్య మునయ సహ వైఖానసైర్ద్విజైః ।
ప్రణమంత్యన్వహం దేవం నారాయణమనామయమ్ ॥

తా ॥ మునీశ్వరులు బ్రాంహ్మణ శ్రేష్టులున్నూ అయిన వైఖానసులు లోపల ప్రవేశించి శాశ్వతులయిన నారాయణుని నమస్కరించుచున్నారు.

గారుడే

44. అధ్వర్యుభిర్విప్రవరైర్మతే విఖనసే స్థితైః ।
తత్రారాధనమీహస్వ విష్ణోరమిత తేజసః ॥

తా ॥ వైఖానస మతస్థులయినటువంటి విప్రశేష్టులయినటువంటి అధ్వర్యులు చేతను విష్ణుమూర్తిని ఆరాధన చేయించవలెను.

శ్రీ రంగమాహాత్మ్యే

45. బ్రహ్మాపి దివ్యహంసేవ సితమేఘోపమేన చ ।
పృష్టతోऽనుయయౌ విష్ణుం వస్త్రేణాచ్ఛాద్య చాననమ్ ।
తత్రార్చకో మహాభాగో భగవాన్విఖనస్తథా ।
దదౌ ప్రసాదం దేవానాం రంగనాధాభ్యనుజ్ఞయా ।

తా ॥ తెల్లనైన మేఘముతో సమానమైన హంసను అధిష్టించి బ్రహ్మ శ్రీరంగనాధుని దర్శనమునకు వచ్చినప్పుడు బ్రహ్మాది దేవతలకు అక్కడ అర్చకుడయిన వైఖానసుడు శ్రీ రంగనాధుని ఆజ్ఞప్రకారము ప్రసాదమును యిచ్చెను.

ఉపరిచరవసుచరితే

46. వైఖానసానాం వచనైర్జపహోమార్చనాదిభిః ।
యజేద్ధరిం సురపతిం భూమేర్వివరగోపిసన్ ।

తా॥ వైఖానసుల యొక్క వాక్యములతోను జపహోమార్చనాదుల చేతను దేవతలకు ప్రభువు అయిన విష్ణుమూర్తికి పూజించెను.

శుకానుశాసనేవ్యాసః

47. మూలైరేకే ఫలైరేకే పుష్పైరేకే ఫలవ్రతాః ।
వర్తయంతి యధాన్యాయం వైఖానసమతే స్తితః ।

తా॥ కందమూలఫలాదులను భుజించి వైఖానసమతమునందు అనగా వానప్రస్థాశ్రమములో యధాన్యాయముగా వుంటూవున్నారు.

ఇతి సాంగసూత్రా నుష్టానేన కేచిద్గృహస్థాః । సూత్రైక
దేశవానప్రస్థవిధిమాత్రానుష్టానేన కేచిద్వానప్రస్థాః
శ్చేతి ద్వివిధా వైఖానసాః ।

స్మృత్యంతరే

48. యస్మిన్నేవతు సంప్రోక్తః సూత్రే విఖనసాపరమ్ ।
వనస్థానాం తు సర్వేషాం విధిః శ్రామణికాభిదః ।

తా ॥ వానప్రస్థులకు వైఖానససూత్రమునందు చెప్పబడిన శ్రామణికాగ్ని విధానము ముఖ్యమైనది.

భాగవతే

49. నఖలు గోపికానందనో భవానఖిలదేహినామంతరాత్మదృక్
విఖనసార్థితో విశ్వ గుప్తయే, సఖుదేయివాన్ సాత్వతాం శులే ।

తా ॥ సమస్తమయిన జీవరాసులయొక్క అంతరాత్మయందు వున్నటువంటి శ్రీకృష్ణపరమాత్మ ప్రపంచమును రక్షించడం నిమిత్తం విఖనసు చేతను ప్రార్థించబడి గోపికానందనుడై అవతరించెను.

రామాయణబాలకాండే

50. ఋషిభిర్వాలఖిల్యైశ్చ జపహోమపరాయణైః ॥
అన్యైర్వైఖానసైశ్చైవ సమంతాదుపశోభితమ్ ॥

తా ॥ జపహోమపరాయణులయిన ఋషులచేతను వాలఖిల్యాదుల చేతను, వైఖానసుల చేతను అక్కడ అంతా ప్రకాశమానముగా నున్నదని అర్థము.

భారతే అరణ్య పర్వణి

51. వైఖానసానాం సిద్ధానామృషీణామాశ్రమప్రియః ॥

తా॥ వైఖానసులకు, సిద్ధులకు, ఋషులకు ఆశ్రమప్రియుడవు కాన ప్రస్థాశ్రయం ప్రియమైనది.

మార్కండేయ పురాణాంతర్గత వేంకటాచలమాహాత్మ్యే.

52. ఇంద్రాదయో లోకపాలస్త్వశేషా అమృతాంధసః ।
వైఖానసా వాలఖిల్యా ఋషిమో యే తపోధనాః ॥
గంధర్వాప్సరసాం సంఘానాగవిద్యాధరాదయః ।
యే దేవయోనయః సంతి తే తు సర్వే సమాగతాః ॥

తా ॥ లోకపాలకులయిన దేవేంద్రాదులున్నూ వైఖానసులు వాలఖిల్యులు మొదలయిన వారలున్నూ సమావేశమయినట్లు వున్నది.

ఆచార్యసూక్తముక్తావల్యామేకాదశీ మాహాత్మ్యే.

53. వైఖానసాద్యాగమోక్త దీక్షాయుక్తా హి వైష్ణవాః ॥
నైకాదశీంత్యజేయుస్తే మహాపత్సౌ భయేపి చః ॥

తా ॥ వైఖానసాగమము చేతను దీక్షను పొందిన వారు వైష్ణవులనివారు గొప్ప వాడైన ఆపత్తువచ్చిననూ ఏకాదశీవ్రతమును విడిచిపెట్టరని తాత్పర్యము.

54. వైఖానసా మహాభాగాః శిష్యానుగ్రహతత్పరాః ॥
అష్టాక్షరపరా నిత్యం దేహాంతం నాన్యయాజినః ॥

తా ॥ శిష్యులయందు అనిగ్రహము కలిగినటువంటిన్ని అష్టాక్షరీ మంత్ర దీక్షాపరులైనటువంటిన్నీ మహాభాగవతోత్తమములు అయినట్టి వైఖానసులు దేహాంతములవరకూ యితర దేవతలను ఆరాధన చెయ్యరు.

55. సర్వదా యే నఖాస్తే వైఖానసా ఇతి వేదతః ॥
తస్మాద్వై ఖానసాః శుద్దా సర్వకర్మసు పూజితాః ॥

తా ॥ వేదము వల్లనుంచి వైఖానసులు అనఖులు అనగా పాపరహితులని పవిత్రులని సమస్తకర్మలయందు పూజ్యులని తాత్ప్యర్యము.

శ్రీ మహాభారతాది పర్వణ్యే కోనవింశాధ్యాయే

56. వైఖానసా వాలఖిల్యా సంప్రక్షాలా మరీచపాః

తా ॥ బ్రహ్మసభయందు వైఖానసులు, వాలఖిల్యా వానప్రస్థులు మరీచిపులు వున్నారని అర్థము.

57. అథ రామో మహాతేజాః స్వాధ్యాయ నిరతాన్ ద్విజాన్॥
సమహూయ చ తానాహ భగవంతం జగత్ప్రభుమ్ ॥
వైఖానసేన విధినా పూజయధ్వ మహర్నిశమ్ ॥

తా ॥ తేజస్సంపన్నులయిన శ్రీ రామచంద్రమూర్తి వారు స్వాధ్యాయ వేత్తలయిన బ్రాహ్మణోత్తములను పిలచి జగత్ప్రభువయిన భగవంతుని వైఖానస విధానముగా పూజించవలెను.

విష్ణుధర్మోత్తరే

అభూషణమలిప్తాంగం తేజసా జ్వలితం ప్రభుమ్ ॥
వైఖానసం విధాతారం విరించిం తం చతుర్ముఖమ్ ॥
జటాచీరాంబరధరం వల్కలాజిన ధారిణమ్ ।
ప్రణమ్య శిరసా శ్రేష్ఠమర్చయంతి సదా బుధాః ॥

తా ॥ తేజస్సుచేతను ప్రకాశిస్తూ వున్నటువంటిన్నీ బ్రాహ్మమానస పుత్రులయి నటువంటిన్ని జటావల్కములు ధరించినటువంటిన్నీ శ్రేష్ఠులైనటువంటి వైఖానసులకు శిరసు వంచి నమస్కరించెను.

శ్రీ శాస్త్రే

59. మద్భక్తో వైష్ణవో లోకే గురుర్భాగవతః స్మృతః ।
వైఖానసో ద్విజో నిత్యం సర్వకర్మసు పూజితః ॥

తా ॥ నాయొక భక్తులున్నూ గురువులున్నూ భాగవతోత్తములున్నూ అయిన వైఖానసులు లోకమందు సమస్త కర్మలయందును పూజ్యాలు.

పాంచరాత్రసనత్కుమార సంహితాయామ్

60. వైఖానసేన విధినాయేఽర్చయంతి జగత్పతిమ్ ।
పరమైకాంతినస్తే వై పావయంతీతరానహో॥

తా ॥ వైఖానస విధానముచేతను, జగత్పతి అయిన శ్రీ మహావిష్ణువును యెవరు అయితే పూజిస్తూవున్నారో వారు పరమైకాంతులని యితరులను పవిత్రము చేయుదురని తాత్పర్యము.

శరణాగతదీపికాయామ్

61. త్వాం పాంచరాత్రకవయేన పృథగ్విధేన।
వైఖానసేన చ పథా నియతాధికారాః ।
సంజ్ఞావిశేషనియమేన సమర్చయంతః ।
ప్రీత్యా నయంతి ఫలవంతి దినాని ధన్యాః ॥

తా ॥ నిన్ను పాంచరాత్ర విధానముగాగాని మరివకటి అయిన వైఖానస విధానముగాగాని యెవరైతే అర్చిస్తారో వారు చాలాధన్యులని, దినములను ఫలవంతముగా చేయుచున్నారని తాత్పర్యము.

హారీతవిష్వక్సేన సంహితాయామ్

62. తే పుణ్యాస్తే మహాత్మానస్తే వై వేదాంత వేదినః ।
యేఽర్చయంతి హరిందేవం శ్రౌతేన విధినా ద్విజాః ॥

తా॥ యెవరు శ్రౌతవిధానముగా భగవంతుని అర్చిస్తారో వారు పుణ్యాత్ములని, మహాత్ములని, వేదాంతవేదులని తాత్పర్యము.

బ్రహ్మాండపురాణే అర్థపంచక వివరణే

63. తతో వైఖానసం విప్రం దేవస్యాపరవిగ్రహమ్ ।
యాజకం ప్రణిపత్యాహ స్వస్యాగమన కారణమ్ ।
అగస్త్యమునినా వాక్యం సోప్యనుగ్రహవాసభూత్
తస్యానుజ్ఞామనుప్రాప్య భూసురైర్బ్రహ్మవాదిభిః॥

తా॥ విప్రుడైనటువంటిన్నీ, దేమునికన్న అపరవిగ్రహమైనటు వంటిన్ని, యాజకుడైనటువంటి వైఖానసుని గూర్చి నమస్కరించి అగస్త్యులవారు తమరు వచ్చిన కార్యమును విన్నవించుకొనెను.

సీతోపనిషది

64. హరేర్ముఖాన్నాదః; తన్నాదాద్బిందుః; బిందోరోంకారః;
ఓంకారాత్పరతో రామవైఖానసపర్వతః; తత్పర్వతే కర్మ
జ్ఞానమయీభిర్బహుశాఖా భవంతి ॥

తా॥ శ్రీహరిముఖమువల్ల మంచి నాదమున్నూ, నాదమువల్ల మంచి బిందువున్నూ, బిందువువల్లనుంచి ఓంకారమున్నూ, ఓంకారం వల్ల నుంచి వైఖానసమనే పర్వతమున్నూ ఆపర్వతమందు కర్మ జ్ఞానమయమైన అనేక శాఖలు అవుచున్నవి.

జగద్వల్లభే

65. యే యజంతి మహాత్మానం నారాయణమనామయమ్ ॥
మహాత్మానః సదా పూజ్యాః సర్వకర్మసు పావనాః ॥

తా ॥ మహత్ముడైన శ్రీ మన్నారాయణుని యవరైతే పూజిస్తారో వారు మహాత్ములని సదా పూజ్యులని సర్వకర్మలయందు పావనులని అర్థము.

భారతే

66. సర్వాన్లోకాన్ప్రపశ్యామి ప్రసాదాత్తవ సువ్రత ।
వైఖానసానాం జవతామేష శబ్దోమహాత్మనామ్ ॥

తా॥ ఓలోకుశముని నీ అనుగ్రహముచేతను సర్వలోకములను చూచుచున్నాను. మహాత్ములయిన వైఖానసులు ధ్వని వినపడుచున్నది.

వైఖానసావాలఖిల్యా పాపకా వాయుభోజనాః ॥

తా ॥ వైఖానసులు వాలఖిల్యులు అగ్ని తేజస్సుకలవారై వాయుభక్షణము చేయుచున్నారని తాత్పర్యము ॥

ఆనందసంహితాయాం పంచమధ్యాయే

67. మాంచ వైఖానసం వేదం దూషయిత్వాతు పాతకీ
చంద్రసూర్యావధిం కాలం రౌరవం నరకం వ్రజేత్ః

తా ॥ నన్నున్నూ వైఖానసులనున్నూ వేదమును యే దుర్మార్గులు దూషిస్తూవున్నారో వారు సూర్యచంద్రాదులువున్నంత వరకూ రౌరవాది నరకములను పొందుచున్నారు.

విష్ణుధర్మోత్తరే

68. ఏషాం శరీరమనిశం హరిశ్రూషణే రతమ్ ।
హరినామపరాయే చ తే వైభాగవతాస్మృతాః ॥

తా ॥ ఎవరియొక్క శరీరము రాత్రింపగళ్ళు శ్రీహరి శుశ్రూషణ యందు ఆసక్తికలదై శ్రీ హరి నామకీర్తన చేయుచున్నదో వారు భాగవతోత్తములని తాత్పర్యము.

భారతే శాంతిపర్వణి

69. తదాసౌ విఖనా విష్ణోజ్ఞానాదంతః సముద్భవః ।
వైష్ణవస్త్వగ్రజం సాక్షాదుష్మాకం బ్రహ్మణః పితాః ॥

తా ॥ యీ విఖనసుడయిన వైష్ణవుడు జ్ఞాన తపస్సుచేతను పుట్టినాడని బ్రహ్మ చెప్పి ముందర వుంచెనని తాత్పర్యము.

స్మృతిరత్నావల్యాం వ్యాసస్మృతౌ

70. మద్భక్తా యే ద్విజశ్రేష్ఠా మద్గతా మత్పరాయణాః ।
మదర్చాజీవినశ్చైవ యజంతో మాం పరార్థతః
తాన్పంక్తి పావనాన్ విద్ధి పూజ్యాన్శ్చైన విశేషతః

తా ॥ నాయొక్క భక్తులున్నూ ద్విజశ్రేష్ఠులున్నూ నాయందు ఆసక్తి కలవారున్నూ నా అర్చనవల్ల జీవనం చేసేవారున్నూ నన్ను పరుల

నిమిత్తం పూజించేవారున్నూ పంక్తి పావనులున్నూ విశేషముగా పూజించ తగినవారున్నూ ఆయివున్నారు.

పరాశరసంహితాయాం విష్ణుధర్మశాస్త్రే

71. శ్రీమచ్ఛయనపత్సర్వే మత్ప్రియాస్తు పరాశర ।
అనంతో వైనతేయశ్చతథా వైఖానస్తథా ॥
యే తే ప్రపన్ననిష్టాశ్చ బింబార్చాయాం ప్రియాశ్శుభాః ॥

తా ॥ శేషుడు గరుడాళ్వారు వైఖానసులు. వీరు బింబార్చనయందు నాకు ప్రియులు శుభులు.

సంపూర్ణమ్

T.T.D. Religious Publications Series No. 505

Price Rs.

Printed and Published by Sri M.K.R. Vinayak, I.A.S.,
Executive Officer, T.T.Devasthanams, Tirupathi

VAIKHĀNASA ĀGAMA BOOKS
T.T.D. PUBLICATIONS

*1. Vimanarchanakalpa
*2. Samurtarchanadhikara
3. Prakeernadhikara
4. Yajnadhikara
*5. Khiladhikara
*6. Kriyadhikara
7. Vasadhikara
*8. Kasyapa Jnanakanda
*9. Vaikhanasa Gruhya Sutra with commentary by Srinivasa Deekshita.
10. Vaikhanasa Agamam
11. Archana Tilakam
12. Archana Navaneetam
13. Sri Vaikhanasa Sandhyavandanam
14. Uttama Brahma Vidya Saramu
15. Sri Vaikhanasa Mahima Manjari
16. Sri Vaikhanasa Siddhanta Lesadarsam
17. Sri Vaikhanasa Upakhyanam
18. Ananda Samhita
19. Dhyana Muktavali
20. Trisati
21. Ahnikamrutam

* In Devanagari Script. All other books are in Telugu Script

T.T.D. Religious Publications Series No. 505

Price Rs. Rs 18/00

Printed and Published by Sri M.K.R. Vinayak, I.A.S.,
Executive Officer, T.T.Devasthanams, Tirupathi